

prepričati o pomembnosti sodelovanja obeh šol, zaradi upoštevanja Zakona o varstvu osebnih podatkov sestanka ni, posledično pa tudi potrebnega in dobrega sodelovanja obeh šol ne more biti.

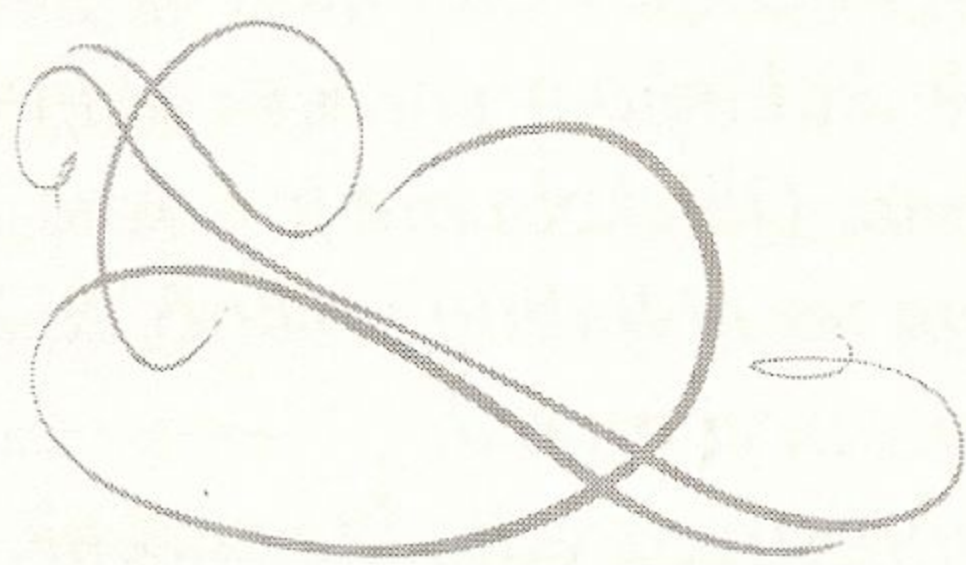
Drugi vzrok zatikanja pa bi lahko poiskali v nepripravljenosti za sodelovanje in prilagajanje kolektivov matičnih šol (zelo redko, pa vendar še najdemo učiteljske kolektive, ki ne zmorejo nikakršnega prilagajanja). Na tem mestu gotovo ni prostora za analizo teh vzrokov, čeprav bi bila le-ta prepotrebna, saj so vzroki gotovo razločljivi. Omenimo naj le nekaj ključnih rezultatov tega nesodelovanja, nekaj reakcij te nepripravljenosti, da bi omogočili s posebnimi oblikami pomoči in podpore tudi bolnim otrokom in mladostnikom enake možnosti kot njihovim zdravim vrstnikom:

- Vztrajanje pri odločitvi, naj bolni šolar razred kar ponavlja. Najprej naj otrok ozdravi, potem pa se bo učil.
- Milostno deljenje pozitivnih ocen, brez vsakršnega doseganja (vsaj) minimalnih ciljev pri posameznih predmetih in zato pridobitve potrebne izobrazbe za samostojni poklic.
- Šola na timski sestanek ne more priti; tu so pouk, govorilne ure, tabori, konference, tekmovanja, roditeljski sestanki.

- Šola preprosto izpiše svojega dijaka, ker ga k pouku ni bilo več kot 14 dni in ker se ni opravičil. Ni pomembno, da so v teh 14 dneh on in njegovi starši izvedeli, da ima raka, da je že začel s kemoterapijo, da so bili starši prestrašeni, zmedeni, zaskrbljeni ves čas ob njem, vse svoje moči pa so porabili, da bi znova poskušali sestaviti svet, ki se jim je v trenutku sesul. Vendar – dijaka ni bilo k pouku, nihče ga ni opravičil – zato izključitev.

Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami bo, upajmo, vsaj na načelni ravni preprečil. Noben zakon pa ne more zapovedati in kar čez noč spremeniti tistega, kar je morda pri vključevanju dolgotrajno bolnih otrok bistvenega pomena: klime, ki vlada na šoli, iz katere se bolni šolar izključuje in zopet vključuje. To klimo določa tudi kultura odnosa do drugačnih, do resnične pomoči drugačnim, ne-enakim, če hočete, tistim s posebnimi potrebami. Le-ti so tudi dolgotrajno bolni otroci in mladostniki, ki potrebujejo le take oblike in narave dela, ki jim bodo omogočile enake možnosti. Ne več.

Zdrav biti, kot pravi francoski mislec Georges Canguilhem, pomeni biti soustvarjalec svojega življenja. To lahko omogočimo dolgotrajno bolnim otrokom in mladostnikom z vključevanjem v običajno šolo. Torej omogočimo jim to, ker jim s tem omogočamo zdravje.

Dominika Sraka

Osnovna šola III, Murska Sobota

I N T E G R A C I J A   O T R O K   S P O S E B N I M I   P O T R E B A M I   V O S N O V N O   Š O L O

Na Osnovni šoli III v Murski Soboti izvajamo integracijo otrok s posebnimi potrebami že sedem let. Za vključevanje otrok s posebnimi potrebami smo se odločili na pobudo staršev deklic s cerebralno paralizo, ki sta bili iz našega šolskega okoliša. Začetki so bili težavni, vendar smo s pomočjo Ministrstva za šolstvo, znanost in šport, mobilne službe Zavoda za usposabljanje invalidne mladine v Kamniku, Društva za cerebralno paralizo Pomurja, občine Murska Sobota in drugih institucij in strokovnjakov uspeli otrokom s posebnimi potrebami zagotoviti dobre objektivne in subjektivne možnosti za vključitev v redno osnovno šolo.

UVOD

V zadnjih letih se vprašanje integracije otrok s posebnimi potrebami v redne osnovnošolske programe pogosto pojavlja v strokovnih krogih, pa tudi v praksi. Tudi nova šolska zakonodaja predvideva integracijo teh učencev v osnovne šole. Vzroke teh prizadevanj lahko iščemo predvsem v spremembah miselnosti ljudi in njihovega odnosa do drugačnosti, v integracijskih prizadevanjih, ki potekajo v večini zahodnoevropskih držav, ter v vedno večji osveščenosti staršev drugačnih otrok in njihovih zahtevah po integraciji.

Za integracijo drugačnih otrok v redne osnovne šole morajo obstajati objektivne in subjektivne možnosti. Prikrita integracija – torej tam, kjer otrok ne dobi ustrezne pomoči in je preprosto asimiliran v redno

osnovno šolo – je lahko nevarna in otroku škodljiva.

Med možnosti za integracijo sodijo zlasti naslednji:

- objektivne možnosti, kot so ustrezen prostor, število učencev v razredu ipd.,
- učiteljeva pripravljenost poučevati drugačnega otroka,
- pripravljenost učitelja za sodelovanje v timu in z drugimi strokovnjaki,
- odprtost za sodelovanje s starši,
- poprejšnje izobraževanje učitelja za tako delo,
- možnost organizirane permanentne pomoči (supervizija),
- zaposlovanje specialnih pedagogov na osnovne šole,
- razvoj pozitivnih stališč drugih učencev in njihovih staršev do drugačnih otrok in integracije.

Pisali smo šolsko leto 1993/94. V različni pedagoški literaturi sem brala o integraciji otrok s posebnimi potrebami v osnovne šole. Skoraj nikjer pa nisem zasledila, kako je to v praksi, kako naj ravna učitelj v razredu, kakšne morajo biti možnosti za vključitev teh otrok v osnovno šolo ...

Govorilo se je, da Anjini in Sarini starši želijo vpisati deklici v prvi razred naše osnovne šole; obe s posledicami cerebralne paralize. Zdi se mi povsem normalno, da so se med pedagoškimi delavci porajali različni pomisleki. Priznati moram, da tudi taki, ki so izražali strah, bojazen ... Kako bomo Sara z vozičkom spravili v nadstropje, saj šola nima primernih učilnic v pritličju, do učilnic v nadstropju pa je toliko stopnic?

Društvo za cerebralno paralizo Pomurja, posebno starši obeh deklic, so nam ponudili roko. Sprejela sem povabilo in skupaj s takratno psihologinjo obiskala deklici v vrtcu, pa ne samo enkrat. Udeležili sva se tudi seminarja »Otroci z drugačnimi potrebami«, ki ga je v Ljubljani organiziralo društvo. Že od vsega začetka sem bila prepričana, da ni toliko bistvenih ovir, ki bi lahko preprečile vključitev deklic na našo šolo.

Priprave so tekale postopoma in premišljeno. Obiskala me je gospa Zora Tomič skupaj s starši obeh deklic. Spodbudila me je in mi vlila upanje in pogum ter obljubila pomoč, če bi jo šola potrebovala. Dogovorili smo se za postopek vključevanja – priprave za vstop v prvi razred.

Starši so mene in učiteljski zbor pisno zaprosili za vključitev učenk v prvi razred. Z velikim razumevanjem je večina učiteljev prisluhnila staršem, zavedujoč se dejstva, da lahko starši največ dajo svojemu otroku, če živijo skupaj z njim v domačem okolju. Odločili smo: Sara in Anja bosta naši prvošolki. Akcija pa je tekla dalje. Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport nam je na našo prošnjo odobrilo sistematizacijo specialnega pedagoga, nekdanja občina Murska Sobota pa polovico varuhinje oz. asistentke. Tako sta bili lahko ves čas v razredu navzoči dve – poleg učiteljice še specialna pedagoginja oz. asistentka. Seveda pa s tem šola še ni imela v celoti zagotovljenih možnosti za integracijo otrok s posebnimi potrebami. Nujno smo potrebovali dvigalo, s katerim bi se lahko deklice nemoteno gibale po vsej šoli, še kakšen prostor za razgibavanje in še kaj ...

Pa vendar – Sara in Anja sta veseli in razigrani med svojimi sošolci, ki so do njiju pozorni in znajo prisluhniti njunim potrebam.

Angela Novak,
ravnateljica

PO SEDMIH LETIH ...

Vključitev otrok s posebnimi potrebami je za šolo in njene strokovne delavce – učitelje, vodstvo šole in šolsko svetovalno službo predstavljala izziv, ob katerem smo dopolnjevali svoje znanje, pridobili tako na

strokovnem področju kot tudi na svoji osebnostni rasti in humanem odnosu do drugačnosti. Trenutno se na našo šolo vključuje dvanajst otrok s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami. Nekateri se lahko gibljejo le s pomočjo invalidskega vozička, drugi imajo pri gibanju težave. Večina integriranih učencev ima cerebralno

paralizo, nekateri tudi mišično distrofijo. Nekateri pri šolskem delu nimajo večjih težav in ne potrebujejo posebnih prilagoditev učnega programa, drugi imajo specifične učne težave in potrebujejo individualiziran pristop pri pouku ter pomoč specialnega pedagoga. Otrokom, ki imajo večje težave pri gibanju, pomagajo štiri asistentke, ki jih šola zaposluje v okviru programa javnih del, občasno pa še vojak na civilnem služenju vojaškega roka. Vse asistentke se izobražujejo za delo z otroki s posebnimi potrebami v okviru izobraževalnih modulov Sončka – Zveze društev za cerebralno paralizo Slovenije ter Zavoda za usposabljanje invalidne mladine v Kamniku. Mobilna služba te ustanove nam je dala tudi prve praktične napotke za delo s temi učenci – kako prilagoditi učilnico, mizo, stol ..., kakšna pisala uporabljati, kako uporabljati neдрseče podloge za zvezke, kako prilagoditi pouk, da si bodo učenci lažje zapisovali snov, kako preverjati njihovo znanje ... Takrat, v prvem letu, so nam bile te informacije zelo dobrodošle! Žal se delo asistentk po tem, ko se usposobijo za delo z invalidnimi otroki, hitro izteče, saj zakon o zaposlitvi prek javnih del zahteva, da naj bi se javni delavci menjavali po enem letu. Za otroke s posebnimi potrebami in tudi za šolo pa bi bilo zelo dobrodošlo, če se asistenti ne bi menjavali in bi dobili status stalne pomoči.

Vodstvo šole je veliko postorilo, da bi ustvarilo čimboljše objektivne pogoje za integracijo otrok s posebnimi potrebami. Pred nekaj leti je šola z nadzidavo pridobila tudi dvigalo, ki je namenjeno učencem s posebnimi potrebami. Tako se lahko brez težav gibljejo po vsej šoli in jim je omogočen dostop do slehernega kotička na šoli – od telovadnice do učilnic in knjižnice v mansardi. Ker se število učencev v zadnjih letih postopoma zmanjšuje, šola lažje zadosti normativom v razredih, ki imajo vključene otroke s posebnimi potrebami. Tako ti oddelki niso preštevilčni. Ravnateljica je veliko storila tudi na področju izobraževanja strokovnih delavcev, saj smo se udeležili več seminarjev na temo integracije otrok s posebnimi potrebami. Šola je vključena tudi v metodologijo programa Korak za korakom, v okviru katere smo bili deležni usposabljanj za področje individualizacije in integracije otrok s posebnimi potrebami. Posebej sta nam ostali v spominu Elen Daniels in Karol Norish iz ZDA, ki se ukvarjata z vključevanjem otrok s posebnimi potrebami v osnovne šole. Nekateri seminarji so bili organizirani kar na šoli za celoten učiteljski zbor, veliko pa smo o potrebah otrok s posebnimi potrebami razpravljali tudi na pedagoških konferencah.

Učiteljice razredničarke so veliko časa pri delu z razrednimi skupnostmi namenjale dobremu počutju teh učencev v šoli. Ob knjigi Svetlane Makarovič Veveriček posebne sorte so že prvošolčki spoznavali drugačnost in

se učili strpnosti in humanega odnosa do vrstnikov s posebnimi potrebami. Posebno pa so nas razveselile ugotovitve študentke Visoke šole za socialno delo Sabine Kodila, ki je bila pri nas na praksi in je v letošnjem šolskem letu izvedla anketo o vključenosti integriranih učencev ter stališčih do integracije pri njihovih sošolcih. Naj navedem le nekaj razmišljanj iz njene seminarske naloge:

»Hipotezi *'Sošolci so učenca s posebnimi potrebami sprejeli v svojo sredino'*, in *'Učenec s posebnimi potrebami se v osnovni šoli dobro počuti in ima v razredni skupnosti razvito prijateljsko mrežo'*, sem potrdila. Hipotezo *'Učenec s posebnimi potrebami ima manjše in večje učne težave in le s težavo dosega minimalne učne standarde'* pa sem ovrгла, ker imajo vsi razen enega učenca s posebnimi potrebami dober učni uspeh in presegajo minimalne učne standarde, ki so navedeni v učnem načrtu. Vendar ima tu veliko vlogo učna pomoč učencem. Osebni asistenti in učitelji ter specialna pedagoginja se zelo trudijo, da bi bili ti učenci uspešni v šoli, predvsem z individualnim pristopom ter učno pomočjo tistim, ki jo potrebujejo. Rezultati anket in intervjujev so potrdili, da je sprejetost in počutje otrok s posebnimi potrebami pozitivno, če gledamo celotno populacijo. Manjše odstopanje od povprečja kaže le ena razredna skupnost, ki ima odklonilen odnos do sošolke s posebnimi potrebami. To pomeni, da si je Osnovna šola III Murska Sobota dobro zastavila delo in je naredila varno klimo, ki jo omenja J. Bečaj, ko pravi, da je značilnost dobre ustanove v dobri socialni klimi, se pravi, kako člani skupine subjektivno gledajo na doživljanje okolja in kako so zadovoljene posameznikove temeljne potrebe.«

Pred tremi leti, ko sta bili prvi vključeni učenki Sara in Anja na prehodu na predmetno stopnjo, sem izvedla anketo o stališčih učiteljev do integracije. Zanimalo me je namreč, kako o integraciji razmišljajo učitelji – tako tisti na razredni stopnji, ki so imeli z integracijo že nekaj izkušenj, kot tudi tisti na predmetni stopnji, ki teh izkušenj še niso imeli. Večina naših učiteljev se z integracijo otrok s posebnimi potrebami v redne osnovnošolske zavode strinja. Od vseh anketiranih učiteljev (v analizo je bilo zajetih 33 učiteljev naše šole) le eden integracijo na splošno zavrača in meni, da je za te otroke bolje poskrbljeno v specializiranih ustanovah. Večina učiteljev je tudi pripravljena poučevati telesno oviranega otroka, ob tem pa je treba presoditi, ali stopnja oškodovanosti ni prehuda, da bi takega učenca preveč ovirala pri šolskem delu, in zagotoviti optimalne pogoje za integracijo.

V teh letih, odkar na šoli uspešno izvajamo integracijo otrok s posebnimi potrebami, se je posebno poglobilo timsko delo učiteljev in drugih strokovnih delavcev šole. V timu poleg učiteljev sodelujemo še

specialna pedagoginja, logopedinja, pedagoginja, psihologinja in asistenti. Za otroke, ki potrebujejo pri uresničevanju vzgojno-izobraževalnih ciljev posebno pozornost, na začetku šolskega leta oblikujemo individualne učne načrte, v katerih si zastavimo učne, pa tudi druge cilje, ki jih med šolskim letom pri posameznem otroku želimo doseči (na primer pri vključitvi otroka v razredno skupnost, sodelovanje s starši ipd.). Na naših timskih srečanjih se pogovorimo o tem, kaj bo kateri od nas naredil in si razdelimo naloge. Naše delo in uresničevanje vzgojno-izobraževalnih ciljev pa pregledamo ob koncu šolskega leta, včasih, če je potrebno, pa tudi med letom.

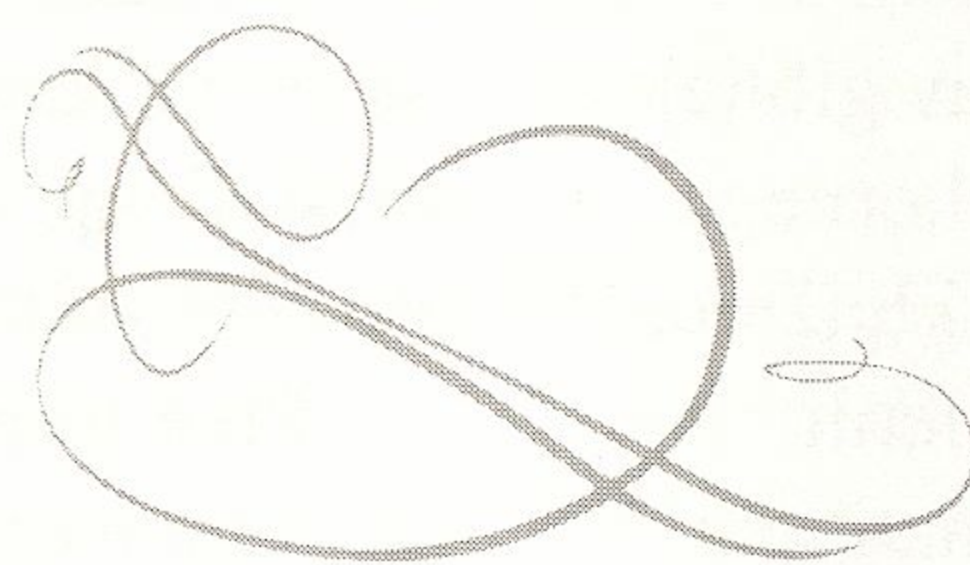
V sedmih letih, odkar na šoli vključujemo otroke s posebnimi potrebami, smo kot šola in kot posamezniki veliko pridobili. Zavedamo pa se, da moramo še veliko postoriti. Ob debatah na naših timskih sestankih razmišljamo predvsem o problemih preverjanja in ocenjevanja znanja, bolj intenzivnem sodelovanju in delu s starši integriranih učencev, bolj poglobljenem delu s sošolci otrok s posebnimi potrebami in njihovimi starši ... Vsekakor pa smo kot šola zadostili mnogim objektivnim in subjektivnim možnostim, ki jih v literaturi navajajo kot temelj učinkovite integracije, na kar smo še posebno ponosni. To so:

- ustrezne objektivne možnosti, zlasti ustrezen prostor, nemoteno gibanje otrok s posebnimi potrebami po šoli, manjše število učencev v razredu,

- pripravljenost učiteljev poučevati drugačnega otroka,
- ustrezni kadrovski pogoji – specialni pedagog, logoped, asistenti,
- timsko delo,
- sodelovanje s starši,
- izobraževanje učiteljev in drugih strokovnih delavcev za delo z otroki s posebnimi potrebami,
- razvoj pozitivnih stališč drugih učencev in njihovih staršev do integracije.

LITERATURA

- Haskell, Simon H. in Barrett, Elizabeth. 1994. *Izobraževanje telesno hendikepiranih otrok*. Kamnik: Zavod za usposabljanje invalidne mladine.
- Galeša, Mirko. Peček, Mojca. Skalar, Vinko. *Šolanje učencev s posebnimi potrebami – problemi integracije*. Seminarsko gradivo, nastalo na podlagi prispevkov omenjenih avtorjev.
- Galeša, Mirko. 1992. *Strokovne osnove za zakonsko načrtovanje razvoja vzgoje in izobraževanja učencev s posebnimi vzgojno izobraževalnimi potrebami (ekspertiza)*. Celje.
- Kodila, Sabina. 2001. *Integracija na Osnovni šoli III Murska Sobota* (seminarska naloga). Visoka šola za socialno delo v Ljubljani.
- Sraka, Dominika. 1998. *Stališča učiteljev do integracije otrok s posebnimi potrebami v osnovno šolo* (seminarska naloga). Zavod za usposabljanje invalidne mladine v Kamniku.

Aljoša Vodeb

Osnovna šola Šmarje pri Jelšah

I P O S T O P E K V K L J U Č E V A N J A
V G I B A L N O O V I R A N E G A O T R O K A
E V R E D N O O S N O V N O Š O L O

Na Osnovni šoli Šmarje pri Jelšah poteka integracija gibalno oviranega otroka od šolskega leta 1995/96. Ob vpisu v prvi razred podružnične šole Zibika je bilo ugotovljeno, da je otrok gibalno oviran (Dg. mišična dystrophia) ter intelektualno in osebnostno normalno razvit. Mnenje komisije za šolske novince in Zavoda za invalidno mladino iz Kamnika je bilo, da se otrok lahko všola v domačem kraju. Takšna je bila tudi želja staršev. Na Osnovni šoli Šmarje pri Jelšah smo bili pripravljeni sprejeti gibalno oviranega otroka in zagotoviti možnosti za njegovo všolanje.

P R A K S E I Z O D M